

UČITELJSKI TOVARIŠ

Glasi Udruženja Jugoslov. Učiteljstva — Poverjeništvo Ljubljana.

Vse spise, v oceno poslane knjige itd. je pošiljati samo na naslov:

Uredništvo Učiteljskega Tovariša v Ljubljani, Frančiškanska ul. 6.

Rekopisov ne vračamo.

Vse pošiljate je pošiljati franko.

Učiteljski Tovariš izhaja vsak četrtek pop. Ako je ta dan praznik, izide list dan pozneje.

Za neorganizirane 30.—Din, za naročnike v inozemstvu 40.—Din letno. Posamezna številka po 1.—Din.

Za reklamne notice, pojasnila, poslana, razpise služb je plačati po 75 para za vsako petito vrsto. Priloge stanejo poleg poštne še 25 Din.

Telefon uredništva št. 312.

Za oznanila je plačati od enostolpne petito-vrste, če se tiska enkrat 75 para za nadaljnja uvrščenja primeren popust. Oznanila sprejema upravništvo lista.

Članstvo ljubljanskega Poverjeništva UJU ima s članarino tudi že plačano naročnino, torej ni treba članstvu naročnine posebe plačevati.

Naročnino, reklamacije, t. j. vse administrativne stvari, je pošiljati samo na naslov:

Upravništvo Učiteljskega Tovariša v Ljubljani, Frančiškanska ulica 6/I.

Poštni čekovni urad št. 11.197.

Reklamacije so proste poštne

Vzpored zborovanja II. pokrajinske skupščine Udruženja Jugoslovenskega Učiteljstva poverjeništvo Ljubljana.

V smislu sklepa širjega sosveta se sklicuje II. pokrajinska skupščina UJU poverj. Ljubljana na 2. in 3. dan meseca septembra 1922 na Bled. Zborovanje se vrši po nastopnem vzpostredu:

DNE 2. SEPTEMBRA:

I. Ob 10. uri dopoldne seja širjega sosveta z odseki v dvorani »Zdraviliškega doma«.

Dnevni red:

1. Izročitev došlih predlogov, resolucij in nasvetov odsekom.
2. Skupno posvetovanje širjega sosveta z odseki.
- II. Takoj po skupni seji se začne posvetovanje v odsekih in se vrše ves dan v šolskih prostorih.
- III. Ob 17. uri skupna seja širjega sosveta z odseki v dvorani »Zdraviliškega doma«.

Dnevni red:

1. Poročilo o delovanju poverjeništva Ljubljana od 3. sept. 1921.
2. Poročilo odsekov o svojih sklenih.
3. Predlogi in nasveti.

DNE 3. SEPTEMBRA:

Ob 10. uri dopoldne zborovanje pokrajinske skupščine v dvorani »Zdraviliškega doma«.

Dnevni red:

1. Nagovor predsednika. — Poroča poverjenik tov. Luka Jelenc.
2. Tajnikovo poročilo. — Poroča strokovni tajnik tov. Rudolf Dostal.
3. Blagajnikovo poročilo. — Poroča blagajnik tov. Mirko Fegic.
4. Poročilo računskih preglednikov.
5. Proračun za leto 1922.
6. Poslovnik UJU poverj. Ljubljana. — Poroča urednik »Učit. Tov.« tov. Ivan Dimnik.
7. Obrambno delo učiteljstva — vzgojno sredstvo. — Poroča tov. Fran Škulj.
8. Naše stališče v šolsko-reformnih in vzgojnih vprašanjih. — Poroča tov. Josip Lapajne.
9. Poročilo odsekov.
10. Volitev 10 delegatov za glavno skupščino UJU v Sarajevu po čl. 18. pravil UJU.
11. Samostojni predlogi, ki se morajo vložiti pri poverjeništvu vsaj 3 dni pred skupščino.

Rudolf Dostal,
tajnik.

UJU poverj. Ljubljana.

Luka Jelenc,
poverjenik.

Mirko Fegic,
blagajnik.

LISTEK.

Slovenske čitanke za osnove šole.

(Černej: Tretja čitanke. — Rape: Četrta čitanke.)

Izdanje v petih delih.

Natisnila in založila »Učiteljska tiskarna« v Ljubljani.

Dr. Čajkovac nas je s svojo tretjo in četrto čitanko nekoliko razvadil, bodisi vsebinsko — posebno s četrto čitanko, ki nam v lepi obliki poda geografsko in kulturno celoto naše nove domovine, mlade države — in še posebej v obliki z izbranimi slikami, umetniškimi in pokrajinskimi, ki nam v slikah podajo krasote te nove domovine. Zbral je v njih kulturne bisere vseh treh delov troimenega naroda odprl je mladini krasote dosedaj ločenih vseh treh delov zemlje naše države in očrtal zgodovino, trpljenje in junake naroda, ki so se borili za svobodo in ujedinjenje troimenega naroda. S tem je položil dr. Čajkovac temelj za gradnjo skupne jugoslovanske kulture v šolo, v osnovno šolo in z njo v maso našega naroda; kot prva podlaga temu je medsebojno kulturno,

geografsko in zgodovinsko spoznavanje in na podlagi teh, obstoječih kulturnih imovin posameznih plemen troimenega naroda, geografskih dobrin in etičnih in socialnih plemenitosti iz zgodovine vseh treh delov troimenega naroda, je mogoča šele zgradba skupne državne jugoslovanske kulture.

S tem smotrom morajo stopati naše nove čitanke v šolo!

Zato se ne čudimo če so dr. Čajkovacove čitanke dobile prvo odobrenje od ministrstva za uporabo v šolah po vsej naši državi. Manj tretja njegova čitanke, ki se nanaša le na ožjo domovino, a v polnem obsegu odgovarja temu četrta čitanke. Žal, da radi jezikovne različnosti pri nas tudi to ni izvedljivo in smatramo upeljavo skupne čitanke za višje razrede osnovnih šol za vse šole po vsej naši državi lahko le kot ideal; navezani smo pa, posebno v našem delu države, na gradnjo lastne podlage uspešnemu kulturnemu delu v šoli, na izdajo lastnih knjig.

In to nalogo si je stavila, za osnovno šolstvo, Učiteljska tiskarna v Ljubljani.

Pod naslovom »Slovenske čitanke za osnovne šole« si je stavila v svoj pro-

Skrb za obmejno šolstvo.

Na delegacijskem zborovanju »Zveze slov. učiteljev in učiteljic na bivšem Štajerskem« je bila sprejeta resolucija, ki zahteva podvojeno skrb za obmejno šolstvo in gmotno izboljšanje položaja obmejnega učiteljstva. Pomembna in sila resna je ta resolucija! — Vedno bolj se očituje, da šolska uprava ne posveča več obmejnemu šolstvu nikakršne pažnje. V času osvobodjenja sta storila politična in šolska uprava, kar je velevala ura! A sedaj? Prevladuje menda skrajno zmotna sodba, da vsled napredujoče notranje konsolidacije države obmejni kraji niso več problem, temveč utrjeni, nerazdružni deli državne celote ter se je obmejno prebivalstvo že vživelo v jugoslovansko ideologijo. Da je to skrajno zmotna sodba, nas prepričuje med drugim tudi dejstvo, da nemška bojna društva, med vsemi »Schulverein« in »Südmarka« že zopet navdaja nekaljeni optimizem, si je v prvih letih ujedinjenja že nekaj utrpel na jakosti. Govorim zlasti o obmejnih krajih mariborske oblasti. Učiteljstvo službuje pod zelo težkimi političnimi in socialnimi razmerami. Ker vžiga učiteljstvo v mladini ljubezen do skupne domovine ujedinjenih bratskih plemen ter deluje med najširšimi plastmi na ojačenju narodnega in državnega jedinstva, je izpostavljeno premočkrat najpoderšim kletvam in denunciacijam prikritih in odkritih nasprotnikov. Vsaj logično bi bilo, če že ne iz drugih razlogov, da bi pristojne oblasti v pravem in moralnem oziru najkrepkeje podpirale stremjenja obmejnega učiteljstva. Pa kaj doživljamo? Obmejni šolnik je osamljen in samcat se mora psihično in fizično ubijati v koristi ciljev vzgoje, narodove probe in ljudske prosvete. Nemška bojna društva so svoječasnoma najizdatnejše podpirala nemške ali nemško orientirane šolnike v sedanjih obmejnih krajih. Skrbela pa so tudi za lepo opremo učilnic in preskrbovala dečo s šolskimi potrebščinami in s samoučili. Nemških patriotskih knjižec je kar deževalo na mladino. A sedaj? Povesimo pogled! Zloben slučaj hoče, da so ravno vzdrževalci šol, krajni šolski sveti v obmejnih krajih povečinoma

največja coklja šol, napredku. (Nekaj je izjem, čast istim!) Seveda je potem ves napor učitelja zaman, da bi dvignil šolo na tisto stopnjo, ki odgovarja njeni organizaciji! Pa še nekaj je treba povedati. V obmejnih krajih, zlasti vinogradnih, se je erdo raznesel alkoholizem. Le en primer: Ali potrebuje vinogradni kraj z jedva 1200 duš, kjer itak uživa pretežni del prebivalstva svoj lastni pridelek, še 6 gostiln? — Tu ne pomaga moralizirati, snovati društvo Prerod, Mlade junake itd. Treba se je postaviti na radikalno stališče! »Narod se da spametovati z modro besedo ali s korobačem«, pravi pisatelj Finžgar. — Oblastva, zganite se! Učiteljstvo pa osnuj v svojih društvi odseke za težnje obmejnega šolstva, ali pa še boljše, osnuje se naj društvo obmejnega učiteljstva! Če so si osnovali učiteljice še lastno društvo, tem bolj upravičeni smo obmejni šolniki, da si zasnujemo društvo, koji člani bi bili vsi učitelji in učiteljice obmejnih krajev mariborske oblasti! To društvo bi naj zbralo vse upravičene težnje in stremjenja obmejnega učiteljstva in zakladilo krepko v merodajno javnost; ali hočete, da postane obmejni kraj res nerazdružni deli države, ali pa naj ostanejo še vedno to, kar so povečinoma namreč — problem! Če žele merodajni činitelji prvo, tedaj ven z vsakojako pripomočjo, če žele drugo, pa ostani, kakor je!

Albin Spreitz.

Reorganizacija višje pedagoške šole.

Nar. Prosveta poroča: U vremenu od 10. do 14. VII. održata je u Beogradu konferencija nastavnika Više Pedagoške Škole na kojoj su pored rektora i nastavnika Više Pedagoške škole u Beogradu uzeli učešća rektor V. P. Škole u Zagrebu i inspektor učiteljskih škola za Hrvatsku i Slavoniju g. Ratković. Na ovoj je konferenciji sporazumno izrađen jedan nacrt novog zakona o višim pedagoškim školama u našoj zemlji, koji nije definitivn, koji će biti predmet rasprave nastavnčkih kolegija pedagoških škola i tek sa njihovim primedbama poslužiti za osnovicu naročitoj komisiji, ko-

čeni smoter in z ozirom na vzgojno nalogo čitank.

Dasi nam te dve čitanke ne nudita one pestre oblike, ki jo dajejo Čajkovčevim čitankam okusno izbrane slike, je tiskarna lahko ponosna na svoje novo delo, bodisi glede solidnosti papirja, bodisi glede tehniške notranje opreme in solidnosti in novo delo lahko z mirno vestjo pošlje v svet in je da vsakomur v roke. Tudi vnanja oprema, sicer preprosta, je vendar okusna in priključiva. Ni pravzaprav vnanost, ki napravi učencu knjigo priljubljeno, a vendar je važna iz vzgojnega ozira, da se že s knjigo goji v učencu čut do lepe vnanje oblike; prikupe se mu pa še le z dovtetjem njene vsebine; nakar mu postane knjiga pravi zaklad. Glede slik in ilustracij so si na mnenja pedagogov še zelo različna, naj li bodo čitanke ilustrirane ali ne.

Černejeva čitanke obsega bogato izbirno berilo, ki so opora etičnega pouka in ne manj različna in bogata je zbirka k nazornemu nauku in domoznanstvu. Posebno prednost daje bralcem njih kratka in jedrnata oblika; ne vemo pa, če bi mu štel v dobro, da je tako bogato obdaril svojo čitanko s pesmicami. Res je,

ia će imati da izradi definitivni nacrt zakonskog projekta o uređenju viših pedagoških škola u našoj zemlji.

Cilj je višim pedagoškim školama, po ovome novom projektu, spremanje učit. osn. škola za nastavnike građanskih škola i školske nadzornike.

Radi toga škola se deli na dva tečaja: prvi i drugi, od kojih svaki traje po dve godine.

U prvom tečaju spremaće se isključivo nastavnici građanskih škola. Slušaoci, koji uspešno svrše I. tečaj, ako žele mogu na II. tečaju dopuniti spremu i osposobiti se za nastavnike učiteljskih škola i školske nadzornike.

Za buduće školske nadzornike traži se po ovome projektu ista sprema koja i za profesore učiteljskih škola.

Oni, koji svrše I. tečaj i polože ispit, postaju odmah nastavnici građanskih škola bez ikakvog drugog državnog ispita i u godinu službe uračunavaju im se odmah sve godine, koje su proveli kao učitelji osnovnih škola.

Kako su prosvetni zakoni u organskoj vezi, ovde je veliku smetnju pravilo i to, što ni do danas nije izrađen nacrt novog zakona o građanskim školama, zbog čega je teško i za sadanju V. P. Školu izraditi nastavni plan i program, jer nije još definitivno obeležen tip i karakter tih budućih građanskih škola.

Za one slušaocce, koji i II. tečaj V. P. Škole po novom projektu, predviđa se pored diplomskog ispita i naročiti profesorski ispit u užem obimu, kojim će kandidat pored ostalog imati da pokaže i svoje znanje jednoga od živih jezika. Tek po tome ispitu on stiče pravo za profesora učiteljskih škola, odnosno šk. nadzornika i plata mu se određuje prema godinama službe u koje je proveo kao nastavnik osnovne škole.

Na višem tečaju pedagoška grupa je specijalna, a u nižem opšta za sve slušaocce.

Pored ovoga nacrtu za novi zakon o pedagoškim školama, konferencija je na osnovu sadanje Uredbe o v. p. školama izradila i podelu predmeta na grupe po kojima će se spremati slušaoci u sadanjim višim pedagoškim školama. Grupa ima 5 i to:

1. Narodni jezik, narodna književnost, istorija i geografija. Od 23. časa nedeljno koliko je predviđeno za ovu grupu, pedagoškoj grupi, koja je opšta za sve, dodeljeno je 10 časova;

2. Narodni jezik in književnost, tuđ i jezik i istorija — svega 24 časa nedeljno. Obeležje ovoj grupi daju strani jezici;

3. grupa. Ovo je isto vreme po nastavnoj građi najveća grupa; ona obuhvata jestasvenicu (zoologiju, botaniku i mineralogiju), hemiju i geografiju sa 23 časova nedeljno;

4. grupa. Matematika, fizika i hemija sa 23 časa nedeljno;

5. grupa. Matematika, crtanje (sa modelisanjem) i geometrijsko crtanje.

Kao što se vidi predviđeno je da V. P. Škola ima da potpuno zameni univerzitet t. j. da sprema nastavnike ne samo za pedagošku no i za ostale grupe predmeta.

Pored ovoga mi ćemo ukratko izložiti i sve ostalo što je urađeno u pogledu pripremnih radova za otvaranje V. P. Škole u Beogradu na osnovu Uredbe koja sad važi.

Pre svega naglašujemo, da se u pogledu naučnog rada naša V. P. Škola neće moći u čemu oslanjati na Univer-

zitet tj. moraće sama organizovati kabinete za sve grane nauka pošto je isključena mogućnost da se posluži institutima Univerziteta.

Radi toga utvrđen je definitivni spisak stvari i učila a i plan celokupnog unutarnjeg uređenja škole. Ali ono što je najglavnije i od čega zavisi realizovanje svega, to su dve stvari: **bužet i zgrada.**

Dok državni budžet ne bude odobren, ne može se pomišljati ni na kakve nabavke. Isto tako i dok se ne osigura zgrada za smeštaj škole ne može se pomišljati na objavljivanje stečaja za prijem kandidata. Po proračunu rektora g. Simića za smeštaj škole potrebna je zgrada sa najmanje 20 soba. Ako se u Ministarstvu Prosvete misli na realizovanje ovoga rada, onda je imperativna dužnost nadležnih da odmah nađu zgradu za smeštaj ove škole.

Odnosno prijema slušaoca, odlučeno je da ne bude nikakvog prijemnog ispita. Pri izboru kandidata uzima će se u obzir uspeh na učiteljskoj maturi, ocena dobivena na praktičnom učiteljskom ispitu i ocena učiteljskog rada. Prmaće se kandidati sa najmanje 3 godine uč. službe i do 38. godine starosti.

Svi primljeni slušaoci imajuće platu i sve ostale prinadležnosti kao i da su na dužnosti.

Iz Jugoslavije.

Cenik školskih tiskovih, učnih knjig in drugih potrebnih je izdala Učiteljska tiskarna. Cenik je zelo obsežen in nam odpira pregled čez lastno zalogo tiskovih in osamosvojitev na tem polju. Posebej moramo omeniti podjetnost Učiteljske tiskarne z ozirom na izdajo »Galerije naših velmož«: Vodnika, Slomška, Stritarja, Gregorčiča, Prešerna in Levstika. S tem je Učiteljska tiskarna započela lepo sistematsko kulturno delo v prosep spoznavanja naših zaslužnih književnikov potom šole in potom doma, ker slike so umetniško delo in niso le dobro učilo ampak tudi lep okras domači hiši. Poleg slik je pričela tiskarna tudi z izdajo umetniških kipov in je izdala v naravni velikosti doprni kip kralja Aleksandra I. in pesnika Simona Jenka. Finkova zbirka školskih naredb in odredb upamo da je začetek redne izdaje vseh školskih zakonov in odredb v slovenskem jeziku. Drugi in tretji oddelek cenika nam kaže lepo izpopolnjevanje in napredovanje zaloge Učiteljske knjigarnice v Ljubljani. Drugi oddelek nam kaže naš književni trg glede učnih knjig in reči moramo, da je Učiteljska tiskarna zelo udeležena na njem in je mnogo storila, da smo po prviru dobili potrebne šolske knjige. Imenik knjig v tretjem delu nam pa kaže lepo književno zalogo Učiteljske knjigarnice bodisi glede knjig lastne založbe in tudi knjig tujih založb in to iz mladinske literature, leposlovnih knjig, gospodarskih, znanstvenih pesmaric in drugih publikacij. Pogrešamo pa celotnega seznama pedagoške literature in tozadevne zaloge. Ne samo knjig Slovenske šolske Maticice, ampak tudi drugih knjig iz jugoslovanske pedagoške literature, ki jih izdaje n. pr. Hrvatski Pedagoški književni zbor v Zagrebu, Natošević v Novem Sadu in druge, posebno učiteljske zaloge v naši državi. S tem bi storila Učiteljska knjigarna velik korak naprej in lepo kulturno delo za pedagoški, šolski in stanovski napredek ter za povzdigo samoiz-

obrazbe učiteljstva, ker smo prepričani, da bi marsikateri tovariš in tovarišica posegel po marsikateri knjigi iz slovenske literature. Položila bi pa tiskarna s tem tudi lep temelj za medsebojno pedagoško-literarno spoznavanje in kulturno ujedinenje. — Lep napredek kaže tudi cenik pri tvornici šolskih zvezkov in moramo posebno omeniti izpopolnitev z izdajo Juvančevih zvezkov za okroglo pisavo. — V pisarniških in drugih šolskih potrebščinah bomo imeli zaznamovati šele pravi napredek, ko bo pričela delovati lastna tovarna učil in šolskih potrebščin, kar upamo — ni daleč. k.

— V Sarajevu je pričel izhajati nov prosvetni list »Nova škola«, katerega 1. in 2. števil. nam kaže že odločno smer v prosep povzdige šolstva. Urejuje ga tov. Kamenko Milošević, učitelj. V prvem zvezku izkazuje sledeče stalne sotrudnike: Dr. Milan Šević, prof. univers. — Beograd. Dr. Paja Radosavljević, prof. — Njujork. Jaša Prodanović, prof. i nar. poslanik — Beograd. Aleksa Šantić, učitelj i urednik »Učit. Iskre« — Kragujevac. Vitomir Korać, ministar na raspoloženju i nar. poslanik — Beograd. Nedeljko Divac, nar. poslanik — Beograd. Dr. Milan Đ. Popović — Beograd. Vasa Stajić, profesor i sekretar Maticice Srpske — Novi Sad. Dr. Vladimir Popović, prof. univerz. — Beograd. Milić R. Majstorović, učitelj — Vlačka. Milutin Stanković, učitelj i urednik »Nar. Prosvete« — Beograd. Petar M. Ilić, profesor — Beograd. Vlad. Popović — Beograd. Radiša M. Stefanović, učitelj — Braničevo — Srbija. Lazar Bjelić, učitelj — Čačina — Srbija. Dušan M. Borunović, učitelj — Zagreb. Borivoje Jevtić, književnik — Sarajevo. Dr. Pero Slijepečević — Sarajevo. Uroš Banjanin, novinar — Sarajevo. Viktor Rubčić, sekretar Odseka Zaštite Dece — Sarajevo. Risto Sušljčić, učitelj — Sarajevo. Ratko Parežanin, novinar — Beograd. Đuro Banjac, novinar — Beograd. Salih Ljubunčić, učitelj — Sarajevo. Avram Altarac, učitelj — Sarajevo. Miodrag Matić, učitelj — Makovište. Vojislav Bogičević, učitelj — Tuzla. Hamdija Milić, učitelj — Sarajevo. — Novega borca za povzdigo prosvete z veseljem pozdravljamo!

— Ljutomer. Himen. Poročila se je 7. t. m. tukaj gđ. Inka Karbova, učiteljica pri Sv. Križu z g. Vikt. Kladnikom, inženierjem t. č. v Ljutomeru. Bilo srečno!

— Poročil se je 9. t. m. tovariš Milan Vrezec, nadučitelj v Ribnem pri Bledu z gospico Viktorijo Stakola iz Mirnika v Juljski Benečiji. Obilo sreče novoporočencema!

— Razstava deških ročnih del na Bledu. V dne 29.—30. julija t. l. se je na Bledu vršila razstava šole deških ročnih del. Tu je bilo razstavljenega mnogo zanimivega materijala kakor: okvirčki, obešala tintnički itd. s podobami Bleda, dalje umetno izdelani otroški vozički, izrezljane samokolnice ročice, živali v lesužigu itd. itd. Razstavo je posetilo do 2200 obiskovalcev med njimi tudi znani strokovnjaki in visoke osebe: Dr. Karol Veleminski, referent za šolska ročna dela v prosvetnem ministarstvu v Pragi. Dr. Skaberne, šef oddelka za prosveto v Ljubljani, dvorni maršal Damjanović in mnogo učiteljstva ter na Bledu bivajočih tuincev. Vsi obiskovalci so bili preseščeni lepimi uspehi, kajti šola je začela svoje koristno delo šele lanske jesen, in vsi so se laskavo izrazili o zmožnosti in marljivosti vodje šole tov. Leopolda Baehleria. Dvorni maršal se je

čutil, da ta šola nima specialne ministerske podpore. Dr. Veleminski pa je povabil tov. vodjo za drugo leto v Prago. Uspeh razstave je razviden iz dejstva, da so bili vsi izdelki do zadnjega prodani in je došlo še toliko naročil, da bodo učenci delali celo med počitnicami. Vidi se, da je bila taka šola na Bledu zelo potrebna in je želeli, da se še razširi pod spretnim vodstvom tovariševim. — D. H.

Vestnik meščanskih šol.

OSNUTEK NAŠEGA GLASILA.*

(Poročilo D. Humeka, določeno za kongres meščanskoškolskega učiteljstva.)

I. Potreba glasila. S spočetjem in rojstvom naše države je stopilo tudi šolsko vprašanje z veliko silo pred vse one, ki jim je vsestranski razmah in napredek domovine njih lastno življenje in spas. Na vseh koncih in krajih se oglašajo poklicani in nepoklicani strokovnjaki in nestrokovnjaki, ki bi radi čez noč preobrazili naše šolstvo v ne vem kako modernem smislu. Zdi se pa, da navzlic veliki gorečnosti reformatorjev njih delo le počasi napreduje. Skoraj bi rekel, da danes, po skoraj štiriletnem obstanku svoje države nismo prišli v šolstvu preko najnujnejših nasvetov in osnutkov, pa raznih umestnih in neumestnih naredb, ki so ostale to kar jim je sojeno: cunjje papirja brez življenjskega toka in ustvarjajoče sile.

Se so prevelike razlike med tremi brati in njih mišljenjem in shvatanjem nalog o napredku. Prevelika je še njih ljubezen do starih odnošajev in uredb in prevelik strah pred izpremembami, ki bi slučajno ne ugajale na tem ali onem koncu države. Za podkrepitev svojih trditvev navajam samo zakon o osnovnih šolah, ki ga mrcvarijo na žive in mrtve, pa ni upanja, da bi postal v doglednem času kri in meso. O zakonu za meščanske šole si pa sploh ne upam govoriti, ker se bojim, da ga ni več niti v osnutku.

Meščanska šola je v Jugoslaviji sploh čuden pojav. Živi, a ne more živeti, umira, a ne more umreti. Skoraj tako je tudi z nje učiteljstvom, ki danes koleba med drugimi tovariši in ve samo to, da zahteva oblast od njega izpitov in težkega dela, ni pa še ustvarila niti črke, ki bi bili z njo zasigurni delu in izobrazbi primerni življenjski pogoji.

Kdor ni slep, mora spoznati, da visimo v zraku in da smo nekako »vogelfrei«. Ali ve kdo danes, bo li obstojala meščanska šola in kakšna bo? Ali bo taka, kakršno hočemo mi in kakršna je potrebna narodu? Ali ne bodo iztegnili po njej svojih pregrešnih prstov oni, ki so povsod, kjer jih ni potreba, pa bodo ubili našo idealno šolo ali pa ustvarili potvoro, nevedno nas in našega rodu?

In kje so vzroki, ki so vstvarili to za meščansko šolo toli zatohlo ozračje? Nekateri, ki imajo navado, da iz kdove kakšnih nečednih razlogov obmetavajo Beograd z blatom, trdijo, da se godi to radi tega, ker v Srbiji niso poznali meščanskih šol. Taka trditev se mi vidi ničeva! Nekaj resnice je sicer morebiti

* Pričujoča razprava je bila namenjena za kongres v Zagrebu, kjer sem pa radi pičlega časa govoril le o gospodarskem vprašanju lista, ki bi bil stanovsko glasilo učiteljstva meščanskih šol za vso državo. Kongres je enodušno pozdravil izdajanje takega glasila, in so prve priprave za njega udejstvitev že v teku. D. H.

da posebno na tej stopnji otroci radi deklamirajo, ker so še iz nižjega razreda navajeni memoriranja, vendar se nam zdi, da je jezikovno pridobljenega več iz proze nego iz poezije. A tudi ta greh ni greh s stališča umetniške vzgoje in vzbujanja smisla za njo; hoteli smo podarjati le veliko radodarnost v tem ozirom. O spoznavanju hrvatske in srbske literature na tej stopnji sicer ni govora; a več drobtin iz mladinske književnosti obeh skupin tudi na tej stopnji ne bi škodovalo dobri strani knjige, nasprotno, pokazali bi s tem, da hočemo čim globlje pripravljati pot za skupno jugoslovansko kulturo in književnost in prisvojiti narodu literarno svojini poedinih skupin, kot sedanjio našo skupno last. V dobro pa moram šteti Černeju da se je, čeprav s par odlomki, a v iskrenih besedah spomnil naših neodrešenih bratov in neodrešene domovine.

Rapetova čitanka je bogata: bogata po vsebini, bogata po jeziku in bogata po izbiri snovi. Dr. Čajkovac dodeljuje ožjo domovino tretji čitanki, četrto čitanko pa poveča obširno in temeljito izključno naši novi širši domovini, Jugoslaviji; Rape ima združeno v svoji čitanki snov ožje in širše domovine, obrav-

nava podrobno Slovenijo in nas lepo popelje po naši novi državi ter nam odkriva njene krasote. Seznanja nas s kulturnimi, književnimi in zgodovinskimi odnošaji do Hrvatov in Srbov, med »velikimi našimi možmi« omenja Vuk Stefanovića Karadžića — kar je posebno hvale vredno — vendar bi stavili na tej stopnji še večje zahteve za medsebojno književno in kulturno spoznavanje in velja pri Černeju omenjeno tozadevno načelo še v večji meri za četrto čitanko. Vrlino naše širše domovine odkriva Rape v geografskem ozirom v dovršenih sestavkih, tudi zgodovine dosedaj ločenih skupin se lepo dotakne, pogrešamo pa še več sestavkov, ki bi nas seznanjali z običaji, šegami in navadami in domačim življenjem tega nam dosedaj »nepoznanega« ljudstva troimenega naroda. V priznanje mu je, da njegova »Slovenija« ne pozna političnih meja: jezikovno naše ozemlje, je naša Slovenija! Lepo popelje našo mladino po neodrešeni domovini in jo seznanja z njo, bodisi na sever, bodisi na jug; posebno v toplih besedah odkriva P. Plesničar s Svete gore mladini to našo zemljo, jasno in odkrito: Jezik tamošnjega naroda je slovenski! »Narod, ki biva ob soških bregovih in njenih do-

tokih, je najzavednejši del našega jugoslovanskega naroda. To so naši neodrešeni bratje, ki čakajo kralja Matjaža in njegove močne vojske, da jih rešita.« Medtem ko v drugih, neodrešeni domovini posvečenih sestavkih, opazamo zgolj geografski ali gospodarski poudarek, pogrešamo pa nacionalnega: da tudi tam živi naš narod! Vendar bi želeli še podrobnejšega opisa neodrešene domovine: da se nam ne izgubi v zgodovini ni jeden drobce, ki priča o pravični tirjavi te zemlje kot naše lastnine in bo živelo to pravo v našem narodu. Postojna s svetovnoznano jamo bi zaslužila posebnega sestavka, omenja se jo le pri dotokih Save in potovanju iz Gradca v Trst; niti pri apnencu ni omenjenih kapnikov in tega podzemnega čuda. Ako imamo Dalmatinsko Primorje in Hrvatsko Primorje, zakaj bi ne imeli Slovenskega Primorja: če nas obrežna voznja popelje iz Voloske do Pulja, zakaj bi ne šli naprej, do Kopra, do slovenske okolice Trsta — Barkovlj, Devina in izliva Soče, kjer ima slovenska govorica stik z morjem, kjer imamo naše pravo na morje in zakaj ne bi imenovali vse to Slovensko Primorje; zakaj izbrisujemo spomine na beneške Slovence?

Rape se ni opiral pri sestavi svoje čitanke na sestavke iz prejšnjih beril, izluščil je že preveč obdelano, izrahljeno snov in je odprl vrata k predalom svoje čitanke domačemu mlademu svetu, posebno iz učiteljskih vrst, in marsikatero praktično, prav izborna jedro prihaja ravno iz tega kroga; posebno v dobro pa je to zaradi tega, ker ravno ti sestavki povzdigujejo čitanko z ozirom na nove potrebe in jo prilagode novemu duhu in novim razmeram — da jo lahko z mirnim srcem nazivamo moderno čitanko.

Želimo, da izda Učiteljska tiskarna že skoro še peti del svojih čitank, ki naj bo zase tako dovršen, kakor so dosedanje in naj harmonično zaključijo lepo kulturno delo, ki ga je napravil upravni odbor Učiteljske tiskarne z organizacijo izdaj slovenskih čitank za osnovne šole. Njene čitanke bodo podlaga za vzgojo sedanje generacije slovenske mladine po vsej Sloveniji.

Ivan Dimnik.

Vsak Jugoslovan mora biti član „Jugoslovanske Maticice“